

ВИКОРИСТАННЯ ПОВІДОМЛЕНЬ ОСІБ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ В КОНФІДЕНЦІЙНИХ ВІДНОСИНАХ З ПІДРОЗДІЛАМИ, ЩО ЗДІЙСНЮЮТЬ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Складна криміногенна ситуація яка склалася на даний момент в державі, зобов'язує правоохоронні органи істотно підвищити ефективність своєї роботи, розробити нові ефективні методи боротьби зі злочинністю. Заважаючи на це, особливої актуальності набуває питання оновлення кримінально-процесуального законодавства. Зокрема це стосується й розроблення та законодавчого закріплення процедури отриманням вербальної інформації.

Практика показує, що особа, яка підозрюється у вчиненні злочину, зазвичай, використовує під час слідства особливий психологічний та тактичний захист, який покликаний забезпечити збереження

від розголошення нею інформації: і про факт особистої причетності до події, і про факт приховування нею цієї причетності.

Водночас традиційні прийоми виявлення інформаційного стану суб'єкту й викриття неправди можуть бути не завжди результативними. Наявний арсенал криміналістичних засобів та прийомів викриття винного певною мірою обмежений, а межі їх застосування здебільшого детермінуються обсягом зібраних у справі доказів і можливостями їх використання при проведенні слідчих дій.

Тож усе більшого значення набувають такі методи отримання вербальної інформації, які ґрунтуються не тільки на вивченні внутрішніх та зовнішніх психофізіологічних та інших властивостей учасників розслідування, а також і на встановленні психологічних характеристик особи, які впливають на формування вербальної інформації.

Проблема використання матеріалів оперативно-розшукової діяльності (далі ОРД) вербального характеру не є новою. Її вивченням займалися українські та зарубіжні криміналісти і процесуалісти. Зокрема, окремі аспекти розглядали в своїх працях: М.І.Бажанов, Д.І.Бедняков, Р.С.Белкін, О.М.Васильєв, А.Ф.Волобуєв, В.І.Галаган, В.Г.Гончаренко, Ю.М. Грошевий, О.Ф.Долженков, А.В.Дулов, А.В.Іщенко, Н.І.Клименко, І.П.Козаченко, О.Н.Колесніченко, В.П.Колмаков, В.О.Коновалова, В.С.Кузьмічов, М.А.Погорецький, Л.Д.Удалова, С.А.Шейфер, В.Ю.Шепітько, М.Є.Шумило та інші.

В науковій літературі до матеріалів ОРД вербального характеру відносяться фактичні дані, отримані від оперативних джерел: повідомлення осіб, які перебувають чи перебували в конфіденційних відносинах з підрозділами, що здійснюють ОРД, пояснення, письмові повідомлення приватних та посадових осіб про обставини злочину, довідки чи рапорти оперативного працівника про результати бесіди з такими особами.

Аналізуючи сучасний стан роботи оперативних підрозділів можна прийти до висновків про те, що в даний час найпоширенішим видом матеріалів ОРД вербального походження в їх практиці є повідомлення особи, яка перебуває в конфіденційних відносинах з підрозділами, що здійснюють ОРД.

У більшості випадків, дані щодо обставин вчинення злочин, особливостей його вчинення тощо, якими володіють оперативні джерела можуть кардинально вплинути як на процес досудового так і судового слідства. Тому, зараз особливої актуальності набуває питання нормативної розробки способів та форм імплементації такої інформації до кримінального судочинства.

Певні кроки у вказаних напрямках були зроблені у законодав-

чих актах ФРН, Австрії та інших країн.

Зокрема, в ФРН для вирішення окресленої проблеми використовують такі інститути як «комісарського допиту свідка» (допит свідка судом або одним із суддів з виключенням його особистої безпосередньої участі в судовому засіданні та «показання з чужих слів» («показання по слуху»), який дозволяє дати показання в суді в якості свідка працівнику поліції про дані, які йому стали відомі від його оперативного джерела, зберігаючи при цьому не розкриття його особи.

Так, у гамбурзькому «Циркулярі по використанню, агентів та інших інформаторів» від 30 березня 1982 року, схваленому гамбургськими органами внутрішніх справ і юстиції, а також федеральним відомством кримінальної поліції, йдеться про те, що у відповідності з вимогами правової держави органи кримінального переслідування зобов'язані подавати всі наявні матеріали у відповідній справі для їх використання в судовому засіданні, щоб забезпечити встановлення істини і здійснення права на захист. При виконанні завдань забезпечення безпеки і кримінального переслідування поліція спирається і на таку інформацію, як показання населення, одержану при дотриманні гарантій конфіденційності. Для цього в злочинних сферах необхідно мати агентів, які йдуть на регулярне співробітництво лише за наявності гарантій утаємнення їх зв'язків з поліцією, а також даних про їх особу та місце перебування. Такі дані не повинні розкриватися навіть у судовому засіданні при поданні прохань про допит їх як свідків у кримінальному процесі.

У відповідності до п. 6.4. вказаного акта, співробітникам поліції заборонено в судовому процесі відповідати на запитання стосовно конспіративних методів роботи, а особливо щодо співробітництва з інформаторами.

Однак, вказані способи легалізації інформації отриманої від оперативних джерел є неприйнятними для вітчизняного кримінального процесу.